

Asia: VN/24846/2023

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotinen suunnitelma

Yleiset kysymykset

Onko suunnitelmassa ja sen linjauksissa tunnistettu olennaiset asiat?

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotisessa suunnitelmassa esitetään tiiviisti linjaukset ja niiden perustelut. Suunnitelma ja hallituksen T&K-rahoituslain mukaisten varojen kohdentamispäätökset ovat toisiinsa sidoksissa, vaikka etenevätkin omissa prosesseissaan. STTK pitää tärkeänä tavoitetta nostaa T&K-panokset neljään prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen.

STTK kuitenkin kiinnittää huomiota suunnitelman ja T&K-toimintaan vaikuttavien muilla politiikkalohkoilla tehtävien toimenpiteiden yhteensopivuuteen. Tilannetta, jossa eri politiikkalohkojen toimenpiteet vetävät eri suuntaan, ei pidä päästää muodostumaan. Esimerkiksi jatkuvaan oppimiseen tehtävät suuret leikkaukset ja ei-väitelleen korkeakoulutetun työvoiman saatavuus herättää kysymyksiä tavoitteiden ristiriitaisuudesta. Jos T&K-toimintaan ei ole käytettävissä riittävästi osaavaa työvoimaa, voi tavoitteiden saavuttaminen olla vaikeaa. T&K-rahoituslain mukaisia määrärahoja ei voida käyttää esimerkiksi korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen. Onkin välttämätöntä huomioida T&K-tavoitteiden realistisuus suhteessa nykyiseen ja arvioituun tulevaan korkeasti koulutetun työvoiman määrään ja tehdä sen pohjalta tarvittavat toimenpiteet osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi. Riittävästä rahoitusperustasta tulee niin ikään huolehtia.

STTK kiinnittää myös huomiota siihen, että suunnitelma ei kiinnity aikaan, eikä poikkihallinnolliseen yhteistyöhön. Teollisuuspolitiikka jää suunnitelmassa maininnan asteelle. Myös yhteys valmisteilla olevaan teollisuuspoliittiseen strategiaan tulisi avata ja konkretisoida. Esimerkiksi EU-maiden kansallisten ja EU:n yhteisen teollisuuspolitiikan linjausten vaikutukset koskettavat Suomessa useita sektoreita, vaikka Suomi ei kansallisesti tekisi aktiivista teollisuuspolitiikkaa. Olisikin perusteltua, että myös TKI-politiikkaa valmisteltaessa etsittäisiin vahvemmin näiden hyvin olennaisesti toisiinsa liittyvien politiikkalohkon yhtymäpintoja.

Miten suunnitelma vaikuttaa sektorinne ja/tai organisaationne toimintaan?

STTK:n katsoo, että olennaisia ovat erityisesti suunnitelmassa tavoiteltujen asioiden realisoitumisesta koituvat epäsuorat vaikutukset. T&K-menojen lisäys ja suunnitelman linjaukset monipuolistavat ja virtaviivaistavat tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa. Epäsuorat vaikutukset voivat realisoitua esimerkiksi tuottavuuden nopeampana kasvuna tai yhteiskunnan muuna uudistumisena. STTK:n jäsenistön näkökulmasta linjaukset ja T&K-rahojen kohdennus voivat tarkoittaa vahvempaa työllisyyttä, työpaikkojen määrän lisääntymistä, uusia työtehtäviä sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan merkityksen kasvua työpaikoilla. Vastaavasti yksilön heikko tai työelämän vaatimuksista jälkeen jäävä osaaminen voi vaikeuttaa työllistymistä ja pahimmillaan syrjäyttää työstä kokonaan.

Huomiot suunnitelman linjauksiin

Yhteistyö on Suomen T&K-toiminnan vahvuus

Osion linjauksissa esitetään Business Finlandin ja Suomen Akatemian rahoituksen lisäämistä. Business Finlandin osalta mainitaan yksityisen sektorin T&K-investointien vivuttaminen, mikä on kannatettavaa. Vaikka julkisen sektorin T&K-panostusten kasvattaminen on olennaista, tavoitteisiin on haastavaa päästä yksin julkisen sektorin tekemillä toimilla. Business Finlandin osalta myös ammattikorkeakoulut nähdään yhteiskumppaneiden joukossa, mitä STTK pitää kannatettavana.

STTK katsoo, että yhteistyö ja sen vahvistaminen ovat avainasemassa TKI-politiikan onnistumisen kannalta. Lisäksi on välttämätöntä, että myös hyvinvointialueet pääsevät riittävästi mukaan TKI-yhteistyöhön.

Yritysten kunnianhimoisen T&K-toiminnan lisääntyminen vauhdittaa talouskasvua

- **Yritysten T&K-investoinnit kasvuun**
- **Uusia yrityksiä T&K-toimintaan**

Osiossa esitetään yritysten T&K-rahoituksen lisäämistä Business Finlandin kautta painottaen kyvykkäimpiä yrityksiä. Lisäksi kohdassa tavoitellaan T&K-toimintaa tekevien yritysten määrän lisäämistä kohdentamalla T&K-rahoitusta Business Finlandin ja ELY-keskusten kautta aloittaville yrityksille ja pk-yrityksille. STTK katsoo, että tavoite suomalaisten tutkimus- ja kehittämistoimintaan osallistuvien yritysten määrän kasvattamisesta on tärkeä. Innovaatiotoimintaa harjoittaa suhteellisen kapea joukko yrityksiä. Tuottavuuskasvun vauhdittamiseksi T&K-toimintaa kaivataan lisää.

T&K-osaaminen lisääntyy ja T&K-osaajien määrä kasvaa julkisella ja yksityisellä sektorilla tuottavuuskasvun tueksi

- **Uutta tietoa tuottava T&K-toiminta**

- **Tutkijanurat vahvistuvat julkisella ja yksityisellä sektorilla**

Osiassa linjataan, että Business Finland kehittää yritysten T&K-osaamisen pitkäjänteistä vahvistumista. STTK pitää tätä perusteltuna. T&K-toimien vaikutukset näkyvät viiveellä niin yritysten kuin kansantalouden tasolla, jolloin myös T&K-järjestelmien kannusteiden tulee olla sen mukaiset.

Osiassa käsitellään myös tutkijanuriin liittyviä teemoja. Suunnitelmassa kiinnitetään erityisestä huomiota tohtorintutkinnon suorittamisen jälkeiseen tutkijanuraan. On välttämätöntä, myös tohtorikoulutettujen osaajien pitovoiman näkökulmasta, että tohtorintutkinnon jälkeisiä työpaikkoja on ja tohtorintutkinnon suorittaneiden urapolkuihin on järjestelmällisesti panostettu niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla mukaan lukien yliopistot ja tutkimuslaitokset. Siksi on hyödyllistä, että teemaa käsitellään myös suunnitelmassa.

Tässä yhteydessä STTK kuitenkin toivoo pitkäjänteisempää politiikkaa. Osa T&K-rahoituslain mukaisista varoista kohdennetaan tutkimuslaitosten määräaikaiseen post doc -ohjelmaan. Vaikka konkreettinen tohtorintutkinnon jälkeisiin urapolkuihin panostaminen on sinänsä edellä kuvatusti kannatettavaa, jää epäselväksi, mitä muutaman vuoden ohjelmalla tavoitellaan. Kohdennetuista varoista olisi mahdollista saada enemmän irti, mikäli ne käytettäisiin pitkäjänteisemmin tutkijan urapolkujen vahvistamiseen.

Korkeatasoiset tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurit lisäävät Suomen houkuttelevuutta

- **Strategisia vahvuusaloja tukevat infrastruktuurit**
- **Suurteholaskennan kapasiteetin päivittäminen**

Osiassa linjataan T&K-rahoituksen kohdentamisesta kansainvälisesti korkeatasoisten ja yhteiskäyttöisten tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurien tason säilyttämiseksi vahvuusaloilla sekä suurteholaskennan suorituskyvyn säilyttämisestä maailman kärjessä osallistumalla eurooppalaiseen rahoituskilpailuun. Suunnitelmassa on perusteltu näitä valintoja suhteellisen kattavasti. STTK pitää huomion suuntaamista myös infrastruktuureihin perusteltuna.

Kansainvälinen yhteistyö ja kansainvälisen T&K-rahoituksen hyödyntäminen lisääntyvät

- **EU:n T&K-yhteistyö**
- **Muu kansainvälinen T&K-yhteistyö**

STTK pitää tärkeänä, että suunnitelmassa kiinnitetään huomiota T&K-toiminnan ja -rahoituksen kansainvälisiin aspekteihin. EU:n T&K-rahoituksen kansallisen vastinrahoituksen lisääminen on hyödyllistä ja mahdollistaa osaltaan hankkeiden laajemman potentiaalisen toteutumisen.

Toisaalta laajenevassa kansainvälisessä yhteistyössä tulisi kiinnittää huomiota erityisesti yksityiskohtiin. Suunnitelmassa esimerkiksi todetaan, että kansainvälisessä yhteistyössä on varmistettava, että immateriaalioikeudet hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa. Vaikka tavoite on perusteltu, jäävät tavoitteen täyttämiseksi tarvittavat keinot epäselviksi. Suunnitelman ja yleisemmin T&K-politiikan valmistelun yhteydessä tulisi kyetä esittämään kattavammin keskeiset toimenpiteet ja toimintatavat.

T&K-toiminnan strategiset valinnat rakentavat Suomen tulevaisuuden menestystä

On hyvä, että suunnitelmassa kiinnitetään huomiota T&K-politiikassa vaadittaviin strategisiin valintoihin sekä strategisuuden suunnitteluun yhteistyössä toimijoiden kanssa. STTK katsoo, että strategisten valintojen tekeminen monenlaisten, yhtäaikaisten kriisien täplittämässä yhteiskunnallisessa ympäristössä, on välttämätöntä.

Suunnitelman mukaan strategiset valinnat perustuvat tutkittuun tietoon ja ajantasaiseen, päivittyvään tietopohjaan. Lisäksi halutaan varmistaa elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden sitoutuminen tehtyihin valintoihin. STTK pitää tutkimusperusteisuutta ja laajan tietopohjan hyödyntämistä erittäin perusteltuna. Samalla kiinnitämme kuitenkin huomiota valintoihin sitoutumiseen. Vaikka sitoutuminen ja yhteisymmärryksen luominen on olennaista, se ei saa johtaa esimerkiksi siihen, että strategiset valinnat pohjautuvat elinkeinoelämän määrittelyyn. Ei ole mitenkään selvää, että nykyisen toimialarakenteen elinkeinoelämä näkee ennalta nimenomaan strategisuuden ja kansainvälisen toimintaympäristön kannalta olennaisimmat tulevaisuuden valinnat.

Huomiot muihin suunnitelman osioihin:

Mahdolliset huomiot suunnitelman seurantaan (luku 4)

On hyvä, että suunnitelman toimeenpanon seurantaan ja vaikuttavuuden arviointiin on kiinnitetty huomiota. STTK kuitenkin kiinnittää huomiota vaikuttavuuden seurannan toteuttamiseen. Suunnitelmassa mainitaan, että yhteistyötä tehdään tieteellisten organisaatioiden ja esimerkiksi datahuoneen kanssa. Datahuoneen kaltaisen organisaation hyödyntäminen tämänkaltaisessa työssä voi olla hyödyllistä, mutta toistaiseksi datahuoneen osaaminen tuottavuuden ja T&K-politiikan saralla on ohut. Tuottavuuteen ja T&K-politiikkaan liittyvät kysymykset vaativat vahvaa osaamista. Vaikuttavuuden seurannan ja arvioinnin tueksi kaivattaisiin siis aihepiirin osaamisen järjestelmällistä vahvistamista.

Suunnitelmassa todetaan haasteeksi henkilöstöressurssien vähyyks Business Finlandissa ja Suomen Akatemiassa. Henkilöstöressurssien vähyyks aiheuttaa jo nykyisellään haasteita toimintaan ja valtionhallintoon suunnitteilla olevat säästöt voivat kasvattaa näitä haasteita. STTK katsoo, että kasvavan myöntövaltuuden olosuhteissa henkilöstöressurssien riittävyyteen tulisi kiinnittää nykyistä

enemmän huomiota ja resurssipuutteet korjata. Rahoituksen vastuullinen jakaminen ja kasvavien T&K-panostusten täysi hyödyntäminen edellyttävät sitä.

Mahdolliset huomiot TKI-toimintaympäristön kehittämiseen (luku 5)

STTK kiittää siitä, että tutkimus- ja innovaationeuvoston yhteyteen on perusteilla TKI-politiikan hallinnonalojen välinen koordinaatioverkosto. Poliittikalohkojen välisen TKI-toiminnan yhteistyön kasvattaminen on välttämätöntä.

Tutkimus- ja innovaatiomyönteisen toimintaympäristön osalta suunnitelmassa nostetaan esiin muun muassa T&K-yhteistyön esteet ja kannusteet. Näiden tunnistaminen ja niiden pohjalta määriteltävät toimet ovat tärkeitä suunnitelman toteuttamiseksi. Samassa yhteydessä esiin nousevat uusiin liiketoiminta-alueisiin liittyvät sääntelyn ”epäselvyydet” sekä niiden täsmentäminen. Sääntelyn virtaviivaistaminen on tietyissä tilanteissa perusteltua, mutta yksilön oikeudet ja yhteiskunnallinen hyöty on huomioitava ensisijaisesti. On selvää, että osassa uusia liiketoimintamalleja ja teknologioita hyötyä haetaan esimerkiksi käyttäjistä jäävän tiedon kautta tai työehtoja heikentämällä. Sääntelyn epäselvyyksien selvittäminen ja täsmentäminen ei saa tarkoittaa tällaisen toiminnan kasvua.

Lopuksi STTK kiinnittää huomiota TKI-politiikan valmisteluun. Elinkeinoelämän toimijat ovat laajasti edustettuina tutkimus- ja innovaationeuvostossa. Samaa ei voi sanoa työntekijöistä. Ammattiliitot ovat työelämän asiantuntijaorganisaatioita siinä missä elinkeinoelämäkin. STTK katsoo, että TKI-politiikan mahdollisuuksien täyden hyödyntämisen näkökulmasta työntekijöiden roolia TKI-politiikan valmistelussa tulee vahvistaa.

Lisätietoja:

Tom-Henrik Sirviö, ekonomisti

tom-henrik.sirvio@sttk.fi

Gylling Päivi
STTK ry.